

lable at: <https://nubip.edu.ua/node/46601> (Accessed 19 Aug. 2023). [in Ukrainian].

5. Matyash, O. (2013). Teoretyko-metodychni zasady formuvannya metodychnoi kompetentnosti maybutnoho vchytelya matematyky do navchannya uchniv heometriyi [Theoretical and methodical principles of forming the methodical competence of the future teacher of mathematics for the study of pupils of geometry]. Vinnitsa, 450 p. [in Ukrainian].

6. Novitska, L.I. (2019). Matematychni modeliuvannia v systemi ekonomichnoi osvity [Mathematical modeling in the

system of economic education]. *Economy, finances, management: Topical issues of science and practical activity*, No. 5, pp. 94–99. [in Ukrainian].

7. Khymynets, V. Kompetentnisnyj pidkhid do profesijnogo rozvytku vchytelia [Competent approach to the teacher's professional development]. Available at: <http://zakinppo.org.ua/2010-01-18-13-44-15/233-2010-08-25-07-10-49>. (Accessed 19 Sept. 2023). [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 28.09.2023

УДК 37.013:005.336.2):004

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2023.290462>

Оксана Сторонська, кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки та інноваційної освіти
Національного університету “Львівська політехніка”

Марія Воробель, кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри української та іноземної мов

Львівського державного університету фізичної культури імені І. Боберського

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПЕДАГОГА В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ОСВІТИ

Статтю присвячено проблемі переосмислення сутності професійної компетентності педагогічних кадрів в умовах цифрової трансформації освітньої галузі. У результаті дослідження виявлено одностайність думок учених щодо необхідності формування цифрових навичок педагогічних працівників і водночас встановлено відсутність загальноприйнятого розуміння сутності цього компонента професійної компетентності педагога. За результатами дослідження узагальнено особливості інтерпретації понять цифрової культури, цифрової грамотності, цифрової компетентності вчителя у контексті вимог сьогодення.

Ключові слова: цифровізація освіти; професійна компетентність педагога; цифрові навички; цифрова культура; цифрова грамотність; цифрова компетентність.

Лім. 14.

Oksana Storonska, Ph.D. (Pedagogy), Associate Professor of the
Pedagogy and Innovative Education Department,
Lviv Politechnic National University

Mariia Vorobel, Ph.D. (Pedagogy), Associate Professor of the
Ukrainian and Foreign Languages Department,
Lviv Ivan Boberskyi State University of Physical Culture

PROFESSIONAL COMPETENCE OF A TEACHER UNDER CONDITIONS OF DIGITALIZATION OF EDUCATION

The article is devoted to the problem of teachers' professional competence improvement under conditions of digital transformation of education. Its purpose is to identify and characterize modern approaches to interpreting the essence of a teacher's digital knowledge and skills as an integral component of his professional competence in view of modern educational realities. In order to achieve this objective such theoretical methods as analysis, interpretation, systematization, generalization of scientific sources on the research problem have been used. As a result of the study, the unanimity of the scientists' opinions regarding the need of teachers' digital skills development in view of the new conditions of their professional activity was determined. At the same time, the lack of generally accepted understanding of the essence of this component of teachers' professional competence was revealed and a variety of approaches to its definition and explanation was established. This is evidenced even by a significant number of different terms for the digital skills of a teacher, including “digital culture”, “digital literacy”, “digital competence”, etc. Based on the study of the scientific literature, the peculiarities of the interpretation of these concepts and their semantic similarities and differences were considered in the article. It was found that the concept of digital competence represents a comprehensive quality of a teacher's personality, based on a system of knowledge, skills, worldview positions, value attitudes, ethical orientations regarding the use of digital technologies in professional activities. Considering that, it is the widest in terms of content compared to other related concepts. It integrates a wide range of knowledge, skills, experience, values, attitudes, etc., which determine teacher's ability to successful professional activities under conditions of intensive digital transformation of the education. Therefore, the article states the generalizing nature of this concept in relation to all others, since the formed digital competence of a teacher includes both digital literacy and digital culture.

Keyword: digitalization of education; teacher's professional competence; digital skills; digital culture; digital literacy; digital competence.

Постановка проблеми. Сучасний етап функціонування і реформування системи освіти в Україні позначений інтенсивними процесами її цифрової перебудови з метою забезпечення безперешкодного доступу до неї усім категоріям здобувачів, підтримки неперервності освітнього процесу в умовах різних надзвичайних ситуацій, як-от війна, пандемія тощо. Цифровізація освіти як одна з провідних тенденцій її розвитку в умовах сьогодення зумовлює трансформацію усіх ключових аспектів освітнього процесу, зокрема цілей, змісту, методів, організаційних форм, засобів, до того ж на усіх ланках – від початкової школи до університету. Вона спричиняє суттєві зміни в професійній діяльності педагогічних працівників закладів освіти усіх рівнів та висуває принципово нові вимоги до їхньої професійної компетентності, пов'язані з необхідністю повноцінного використання широких можливостей сучасних цифрових технологій у навчанні і вихованні молодих поколінь. Із носія і транслятора знань педагог під впливом цифровізації стає передовсім розробником цифрових освітніх ресурсів, координатором освітньої взаємодії в умовах цифрового простору, модератором цифрових освітніх платформ тощо. Такі нові ролі й обов'язки педагога передбачають здатність до впевненого, відповідального використання розмаїття цифрових технологій як ключового компонента його професійної компетентності в сучасних умовах і актуалізують дослідження у цій сфері.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема удосконалення професійної компетентності педагогічних працівників в умовах теперішніх динамічних змін в освітній галузі є об'єктом пильної дослідницької уваги, внаслідок чого в сучасній науковій літературі висвітлено доволі широкий спектр пов'язаних із нею питань. Зокрема значна кількість наукових студій відповідної тематики розкриває вплив і наслідки цифровізації освіти на професійну діяльність педагога, зокрема зміни в її цілях, завданнях, напрямках [6]; пріоритети професійного зростання сучасного педагога [5]; шляхи формування його цифрових знань і вмінь [4]. Чимало педагогічних досліджень цієї проблеми спрямовані на висвітлення особливостей розвитку цифрових навичок педагогів різних ланок освітньої системи, зокрема закладів загальної середньої [1], професійно-технічної [2], вищої [3] освіти. Результати згаданих досліджень вказують на неабияку теоретичну та практичну значущість проблеми вдосконалення професійної компетентності педагогічних кадрів в умовах масштабної цифровізації української системи освіти та доводять передовсім необхідність належного науково-методичного обґрунтування процесу формування їхніх цифрових знань і вмінь. Їх аналіз засвідчує належне висвітлення багатьох аспектів цієї комплексної проблеми, однак докладнішого роз-

гляду, на наш погляд, потребують наявні підходи до визначення ключових цифрових знань і вмінь педагога, необхідних для його успішної професійної діяльності в умовах сьогодення.

Мета статті полягає в аналізі сучасних підходів до трактування сутності цифрових знань і вмінь педагога як невід'ємного компонента його професійної компетентності в сучасних умовах.

Методи дослідження. Досягнення визначеної мети статті передбачало застосування теоретичних дослідницьких методів, зокрема аналізу, інтерпретації, систематизації, узагальнення ключових положень наукових джерел з проблеми розвитку професійної компетентності педагогічних кадрів в умовах цифровізації освітньої сфери.

Виклад основного матеріалу. Цифрова трансформація системи освіти зумовлює докорінні зміни в професійній діяльності педагогічних працівників, що, своєю чергою, ставить якісно нові вимоги до їхньої професійної компетентності. Зокрема суттєве оновлення та розширення завдань педагогічної діяльності під впливом цифровізації освіти вимагає формування цифрових вмінь і навичок педагога як невід'ємних компонентів його професійної компетентності [7]. Важливість розв'язання цієї проблеми призвела сьогодні до появи цілої низки понять, що характеризують цей складник професійної компетентності педагогічного працівника. Зокрема йдеться про поняття цифрової грамотності, цифрової культури, цифрової обізнаності, цифрової компетентності тощо. Усі ці поняття мають спільні смислові ознаки та часто вживаються у науковій літературі як синоніми, проте вони мають і свої своєрідні смислові відтінки.

Так, поняття цифрової культури особистості загалом визначається Г. Брандгофером та К. Віснером як системна сукупність її якостей, що виявляються у здатності до використання цифрових технологій із дотриманням правил і норм етичного поведіння у сучасному цифровому просторі [8]. Схоже пояснення цифрової культури особистості пропонує й М. Керрес, розглядаючи її як систему норм і правил поведінки людини під час використання цифрових технологій [13]. У подальших поясненнях суті цифрової культури особистості згадані автори чітко акцентують насамперед на її обізнаності з етичними правилами та правовими нормами застосування цифрових технологій та готовності їх дотримання під час роботи з ними.

Такий підхід сьогодні часто спостерігаємо і в тлумаченнях поняття цифрової культури педагога. Зокрема Б. Йоріссен визначає її як сукупність якостей педагога, що передбачають усвідомлення цінностей цифрової епохи та власних потреб в оволодінні знаннями, уміннями, навичками використання цифрових технологій для ефективної реалізації професійної діяльності із дотриманням етичних і пра-

вових норм [11]. Цифрову культуру педагога, на його думку, увиразнюють такі основні аспекти, як:

- аксіологічно-правовий, що відображається у розумінні цінності цифрових освітніх технологій та відповідальності за дії з ними;

- когнітивний, що втілюється у знаннях про сучасні цифрові освітні технології і способи їх застосування відповідно до правил безпеки і норм етичного поведіння;

- діяльнісний, що виявляється у здатності до цифрової педагогічної творчості та використання цифрових освітніх технологій відповідно до етично-правових норм.

З огляду на зазначене можемо констатувати, що поняття цифрової культури педагога трактується у сучасній науковій літературі як динамічна єдність різних компонентів, що сукупно забезпечують здатність до ефективного застосування цифрових технологій у професійній педагогічній діяльності відповідно до етичних правил і правових норм. Сміслову специфіка цього поняття полягає в акцентуванні насамперед світоглядних позицій і ціннісних орієнтацій педагогічного працівника стосовно сучасного цифрового простору, наголошенні етичних принципів і правил його поведінки в ньому.

Натомість поняття “цифрова грамотність” інтерпретується у сучасних наукових джерелах переважно як вміння конструктивно працювати із сучасною цифровою технікою та раціонально використовувати сучасні цифрові технології. Зокрема М. Мюллер, М. Френц та В. Нітш терміном “цифрова грамотність” позначають здатність людини ефективно використовувати цифрові ресурси, інструменти, системи, які забезпечують доступ до інформації, її обробку та застосування для створення нових продуктів, спілкування, здобуття освіти тощо [14]. Таке загальне розуміння цього поняття часто стає основою для визначення суті цифрової грамотності педагога. Наприклад, М. Айхгорн трактує її як систему знань, умінь і навичок, необхідних для безпечного й ефективного використання цифрових технологій у процесі професійної педагогічної діяльності та професійного розвитку педагогів [10]. З огляду на це тлумачення він виділяє такі аспекти цифрової грамотності педагога, як:

- комп’ютерну, тобто вміння ефективного використання цифрових інструментів і програмного забезпечення для розв’язання професійних завдань і виконання обов’язків;

- інформаційну, тобто вміння ефективного пошуку та роботи із цифровими інформаційними даними в процесі професійної діяльності;

- комунікаційну, тобто вміння конструктивного професійно-педагогічного спілкування з різними суб’єктами освіти засобами цифрових технологій.

Відтак поняття цифрової грамотності педагога тлумачиться у сучасних наукових студіях як система

знань, умінь і навичок, що сукупно забезпечують його здатність до ефективного застосування цифрових технологій з метою реалізації широкого спектру професійних завдань. Сміслову специфіку цього поняття полягає передовсім у підкресленні обізнаності педагогічного працівника з розмаїттям сучасних цифрових технологій та володінні достатнім набором вмінь і навичок їх практичного використання для успішного виконання професійних обов’язків.

Зрештою, для позначення цифрових знань, умінь і навичок особливо активно застосовується поняття цифрової компетентності. За твердженнями У.-Д. Елерса та С. Кельмана, тут ідеться про комплексну якість особистості, що виявляється у здатності до впевненої роботи з цифровими ресурсами та до відповідального, безпечного, етичного використання цифрових засобів у різних сферах життєдіяльності [9]. Таке загальне розуміння цифрової компетентності становить основу численних визначень поняття “цифрова компетентність педагога”. Так, К. Кетцель, А. Фукс, В. Гернер, П. Грьонер трактують його як професійну якість, що характеризується єдністю знань, умінь та навичок у сфері сучасних цифрових освітніх технологій, стійких мотивів і потреб їх імплементації у практику навчання й виховання. Згідно із наведеним визначенням, цифрова компетентність педагога постає багатоаспектним феноменом [12]. Зокрема в її структурі автори виокремлюють різні аспекти, як-от:

- ціннісний, що виявляється насамперед в усвідомленні важливості використання цифрових технологій у професійній діяльності, набуття знань і вмінь їх раціонального застосування для виконання своїх завдань та обов’язків;

- інформаційно-технологічний, що відображається передовсім у ґрунтовній обізнаності із типологією сучасних цифрових засобів освітнього призначення й із педагогічно-ергономічними передумовами їх ефективного, безпечного застосування в освітньому процесі;

- комунікативний, що знаходить відображення у здатності до планування і реалізації професійно-педагогічної комунікації в умовах цифрового простору;

- рефлексивний, що виявляється передовсім у здатності до критичного аналізу і самооцінювання власних цифрових вмінь і навичок, а також результатів власної діяльності із цифровими засобами освітнього призначення.

Отже, поняття цифрової компетентності педагога в сучасній науковій літературі, як правило, узагальнюється до комплексної якості його особистості, що ґрунтується на системі знань, умінь, світоглядних позицій, ціннісного ставлення, етичних орієнтацій щодо застосування цифрових технологій у професійно-педагогічній діяльності. Його змісьове наповнення підкреслює інтегрований характер цього

феномену як динамічної комбінації знань, досвіду, цінностей, ставлень, способів мислення тощо, що забезпечує здатність педагога до успішної професійної діяльності в закладах освіти в умовах їх інтенсивної цифрової трансформації.

Висновки. Тож цифровізація освіти зумовлює кардинальні зміни в професійній діяльності сучасного педагога, висуває якісно нові вимоги щодо його професійної компетентності, зокрема цифрових знань, умінь і навичок. Здійснений аналіз наукової літератури дає підстави стверджувати, що на сьогодні відсутнє єдине загальноприйняте розуміння і трактування суті цього складника професійної компетентності педагога, що зумовлюється передовсім його комплексністю та поліаспектністю. Зокрема для його позначення і пояснення використовується ціла низка термінів, зокрема “цифрова культура”, “цифрова грамотність”, “цифрова компетентність”, що є близькими за змістом і водночас акцентують окремі аспекти здатності педагога до професійної діяльності в умовах сучасного цифрового освітнього простору. При цьому поняття цифрової культури педагога фокусує увагу насамперед на світоглядних, ціннісних, етичних тощо аспектах застосуванням ним цифрових технологій у професійній діяльності, натомість поняття цифрової грамотності – на знаннях і вміннях оперування ними для виконання професійних завдань. На відміну від них поняття цифрової компетентності педагога є ширшим за змістом, оскільки його смислове наповнення охоплює і вміння застосувати цифрові технології як провідну ознаку цифрової грамотності, і вміння дотримання етичних норм та правил у роботі з цифровими технологіями як ключової ознаки цифрової культури. Відтак воно постає узагальнювальним щодо попередніх, оскільки сформована цифрова компетентність педагога неодмінно охоплює і цифрову грамотність, і цифрову культуру.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у вивченні організаційно-педагогічних умов формування цифрової компетентності педагогічних кадрів у контексті актуальних вимог і реалій цифрової трансформації української системи освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Германсон Г. Розвиток цифрової компетентності вчителів закладів загальної середньої освіти методами НУШ. *Адаптивне управління: теорія і практика*. 2022. Вип. 14 (27). С. 1–15. DOI: [https://doi.org/10.33296/2707-0255-14\(27\)-07](https://doi.org/10.33296/2707-0255-14(27)-07)
2. Дячук О. Розвиток цифрової компетентності викладачів спеціальних дисциплін в умовах цифровізації освіти. *Професійна педагогіка*. 2022. № 1 (24). С. 223–233.
3. Капустник В.А., Дерев'яченко Н.В. Цифрова компетентність як невід'ємна складова професійного розвитку викладача ЗВО. *Актуальні питання лінгвістики, професійної лінгводидактики, психології і педагогіки вищої школи*. Полтава : Астрія, 2021. С. 13–18.

4. Морзе Н., Вембер В., Гладун М. 3D картування цифрової компетентності в системі освіти. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2019. Т. 70 (2). С. 28–42.

5. Рябова З., Єльнікова Г. Професійне зростання педагогів в умовах цифрової освіти. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2020. Т. 80 (6). С. 369–385.

6. Стойка О. Цифровізація професійної діяльності вчителів в Україні. *Розвиток сучасної освіти і науки: результати, проблеми, перспективи*. Херсон : Посвіт, 2023. С. 95–97.

7. Сторонська О. Практична підготовка майбутніх учителів у системі вищої освіти Німеччини. *Молодь і ринок*. 2018. № 2. С. 38–42.

8. Brandhofer G. & Wiesner C. Medienbildung im Kontext der Digitalisierung: Ein integratives Modell für digitale Kompetenzen. *R&E-SOURCE*. 2018. Nr. 10. S. 1–15.

9. Ehlers U.-D., Kellermann S.A. Future Skills. Lernen der Zukunft – Hochschule der Zukunft. Wiesbaden, Springer, 2020. 316 s.

10. Eichhorn M. Digital Literacy, Fluency und Scholarship: Ein Entwicklungsmodell digitaler Kompetenzen von Hochschullehrenden. *Hochschuldidaktik als professionelle Verbindung von Forschung, Politik und Praxis*. Bielefeld, Media GmbH & Co., 2020. S. 81–94.

11. Jörissen B. Digitale Bildung und die Genealogie digitaler Kultur: historiographische Skizzen. *MedienPädagogik*. 2016. Nr. 25. S. 1–15.

12. Kätzel C., Fuchs A., Gerner V., Gröner P. Digitalkompetenzmodell der Hochschule Ansbach. *Ansbacher Kaleidoskop*. Düren, Shaker Verlag, 2020. S. 256–271.

13. Kerres M. Bildung in der digitalen Welt: (Wie) Kann digitale Kompetenz vermittelt werden? *Lernen in und für die Schule im Zeitalter der Digitalität – Chancen und Herausforderungen für Lehrkräfte, Unterricht und Lernende*. Münster, Waxmann, 2023. S. 1–19.

14. Müller M.L., Frenz M., Nitsch V. Digitale Kompetenz, Digital Literacy, Digital Competence – Eine vergleichende, strukturierte Literaturanalyse deutsch- und englischsprachiger Beiträge. *Jahrbuch der berufs- und wirtschaftspädagogischen Forschung*. Opladen, Barbara Budrich Verlag, 2023. S. 9–38.

REFERENCES

1. Hermanson, H. (2022). Rozvytok tsyfrovoy kompetentnosti vchyteliv zakladiv zahalnoi serednoi osvity metodamy NUSh [Development of digital competence of teachers of general secondary education institutions using the methods of the New Ukrainian School]. *Adaptive management: theory and practice*. Vol. 14 (27), pp. 1–15. DOI: [https://doi.org/10.33296/2707-0255-14\(27\)-07](https://doi.org/10.33296/2707-0255-14(27)-07) [in Ukrainian].
2. Diachuk, O. (2022). Rozvytok tsyfrovoy kompetentnosti vykladachiv spetsialnykh dystsyplin v umovakh tsyfrovizatsii osvity [Development of digital competence of teachers of special disciplines in conditions of digitization of education]. *Professional pedagogy*. Vol. 1 (24), pp. 223–233. [in Ukrainian].
3. Kapustnyk, V.A. & Derevianchenko, N.V. (2021). Tsyfrova kompetentnist yak nevidiemna skladova profesiinoho rozvytku vykladacha ZVO [Digital competence as an integral component of the professional development of a teacher of higher education]. *Current issues of linguistics, professional language didactics, psychology and pedagogy of higher education*. Poltava, Astraia, pp. 13–18. [in Ukrainian].
4. Morze, N., Vember, V. & Hladun, M. (2019). 3D kartuvannia tsyfrovoy kompetentnosti v systemi osvity [3D mapping

of digital competence in the education system]. *Information technologies and learning tools*. Vol. 70 (2). pp. 28–42. [in Ukrainian].

5. Riabova, Z. & Yelnykova, H. (2020). Profesiine zrostantnia pedahohiv v umovakh tsyfrovoy osvity [Professional development of teachers in the conditions of digital education]. *Information technologies and learning tools*. Vol. 80 (6). pp. 369–385 [in Ukrainian].

6. Stoika, O. (2023). Tsyfrovizatsiia profesiinoy diialnosti vchyteliv v Ukraini [Digitization of the professional activity of teachers in Ukraine]. *Development of modern education and science: results, problems, prospects*. Kherson, pp. 95–97. [in Ukrainian].

7. Storonska, O. (2018). Praktychna pidhotovka maibutnix uchyteliv u systemi vyshchoi osvity Nimechchyny [Practical training of future teachers in the system of higher education in Germany]. *Youth and market*. Vol. 2. pp. 38–42. [in Ukrainian].

8. Brandhofer, G., Wiesner, C. (2018). Medienbildung im Kontext der Digitalisierung: Ein integratives Modell für digitale Kompetenzen [Media education in the context of digitalization: An integrative model for digital skills]. *R&E-SOURCE*. Vol. 10. pp. 1–15. [in German].

9. Ehlers, U.-D., Kellermann, S.A. (2020). Future Skills. Lernen der Zukunft – Hochschule der Zukunft [Future skills. Learning of the future – university of the future]. Wiesbaden, Springer. 316 p. [in German].

10. Eichhorn, M. (2020). Digital Literacy, Fluency and Scholarship: Ein Entwicklungsmodell digitaler Kompetenzen von Hochschullehrenden [Digital Literacy, Fluency and Schol-

arship: A development model of digital skills for university teachers]. *Hochschuldidaktik als professionelle Verbindung von Forschung, Politik und Praxis*. Bielefeld, Media GmbH & Co., pp. 81–94. [in German].

11. Jörissen, B. (2016). Digitale Bildung und die Genealogie digitaler Kultur: historiographische Skizzen [Digital education and the genealogy of digital culture: historiographical sketches]. *MedienPädagogik*. Vol. 25. pp. 1–15. [in German].

12. Kätzel, C., Fuchs, A., Gerner, V., Gröner, P. (2020). Digitalkompetenzmodell der Hochschule Ansbach [Digital competence model of Ansbach University of Applied Sciences]. *Ansbacher Kaleidoskop*. Düren: Shaker Verlag. pp. 256–271. [in German].

13. Kerres, M. (2023). Bildung in der digitalen Welt: (Wie) Kann digitale Kompetenz vermittelt werden? [Education in the digital world: (How) can digital competence be taught?]. *Lernen in und für die Schule im Zeitalter der Digitalität – Chancen und Herausforderungen für Lehrkräfte, Unterricht und Lernende*. Münster, Waxmann. pp. 1–19. [in German].

14. Müller, M.L., Frenz, M., Nitsch, V. (2023). Digitale Kompetenz, Digital Literacy, Digital Competence – Eine vergleichende, strukturierte Literaturanalyse deutsch- und englischsprachiger Beiträge [Digital Competence, Digital Literacy, Digital Competence – A comparative, structured literary analysis of German and English-language articles]. *Jahrbuch der berufs- und wirtschaftspädagogischen Forschung*. Opladen, Barbara Budrich Verlag. pp. 9–38. [in German].

Стаття надійшла до редакції 04.10.2023

“Досконалість – це не тоді, коли нічого додати, а тоді, коли нічого відняти”.

Антуан де Сент-Екзюпері
французький письменник

“Не в кількості знань полягає освіта, а в повному розумінні й майстерному застосуванні всього того, що знаєш”.

Адольф Дістервег
німецький педагог-демократ

“З усіх дарів провидіння самий милосердний і дорогоцінний – наше незнання того, що нас чекає попереду”.

Артур Конан Дойл
британський письменник

“У ритмі укладено чарівництво: він запевняє нас, що всередині кожної людської істоти перебуває щось піднесене, недосяжне і величне”.

Йоганн Вольфганг фон Гете
німецький поет, прозаїк, драматург

